

УДК 94(477)«1944»:329.17

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2026.1.11>

Максим ЛАНОВИЙ

полковник, перший заступник начальника

Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного,
вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, 79026 (lanovyi2008@ukr.net)

Maksym LANOVYI

Colonel, First Deputy Head of the Hetman

Petro Sahaidachnyi National Army Academy,

32 Heroiv Maidanu Street, Lviv, Ukraine, 79026 (lanovyi2008@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6571-0124>

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА: СТРУКТУРА, ПОЛІТИЧНА ПРОГРАМА

Анотація. Метою статті є всебічний аналіз передумов створення Української Головної Визвольної Ради з акцентом на особливості її структури та політичної програми, яка формувалася в умовах воєнно-політичних викликів середини ХХ ст. **Методологія дослідження** базується на засадах історизму, об'єктивності та системного підходу до аналізу структури та політичної програми Української Головної Визвольної Ради. Також використано комплекс загальнонаукових і спеціально-історичних методів, зокрема аналізу та синтезу, порівняльно-історичного, проблемно-хронологічного, а застосування структурно-функціонального методу дозволило охарактеризувати внутрішню організацію УГВР та її роль у координації визвольного руху. Важливе місце посідає джерелознавчий аналіз програмних документів УГВР, серед яких – «Універсал УГВР» та «Платформа УГВР», що дозволяє реконструювати ідеологічні засади організації. **Висновки.** Встановлено, що Українська Головна Визвольна Рада починаючи із 1944 р. функціонувала як понадпартійний координаційний центр українського визвольного руху, об'єднуючи представників різних політичних середовищ на основі спільної програмної платформи та мети – боротьби за державну незалежність. Показано, що процес її створення відбувався в умовах політичної фрагментації, ідеологічної поляризації та конкуренції за лідерство, що суттєво ускладнювало консолідацію українських сил і зумовлювало обмежену підтримку з боку окремих політичних груп. Доведено, що програмні документи УГВР відображали синтез націоналістичної ідеології з демократичними цінностями, зокрема ідеями прав людини, політичного плюралізму та соціальної справедливості. Обґрунтовано, що діяльність УГВР була спрямована на внутрішню координацію визвольної боротьби, а також репрезентацію українського питання на міжнародній арені як складової значно ширшої боротьби поневолених народів. Узагальнено, що УГВР стала важливим етапом у розвитку української політичної думки та практики державотворення в умовах війни / окупації.

Ключові слова: УГВР, Друга світова війна, УПА, ОУН, К. Осмак, Платформа, Універсал, ідеологія, політична програма.

UKRAINIAN SUPREME LIBERATION COUNCIL: STRUCTURE, POLITICAL PROGRAM

Abstract. The aim of the article is to provide a comprehensive analysis of the prerequisites for the establishment of the Ukrainian Supreme Liberation Council, with a focus on the peculiarities of its structure and political program formed under the military and political challenges of the mid-twentieth century. **The research methodology** is based on the principles of historicism, objectivity, and a systematic approach to the analysis of the structure and political program of the Ukrainian Supreme Liberation Council. A set of general scientific and special historical methods was applied, including analysis and synthesis, comparative-historical and problem-chronological approaches, while the structural-functional method made it possible to characterize the internal organization of the UGVR and its role in coordinating the liberation movement. An important place is occupied by the source-based analysis of the UGVR's program documents, including the «Universal of the UGVR» and the «Platform of the UGVR», which enables the reconstruction of the organization's ideo-

logical foundations. **Conclusions.** It has been established that since 1944 the Ukrainian Supreme Liberation Council functioned as a supra-party coordinating center of the Ukrainian liberation movement, uniting representatives of various political environments on the basis of a common program and the goal of achieving state independence. It has been shown that its formation took place under conditions of political fragmentation, ideological polarization, and competition for leadership, which significantly complicated the consolidation of Ukrainian forces and resulted in limited support from certain political groups. It has been proven that the program documents of the UGVR reflected a synthesis of nationalist ideology with democratic values, including human rights, political pluralism, and social justice. It has been substantiated that the activities of the UGVR were aimed both at internal coordination of the liberation struggle and at representing the Ukrainian issue in the international arena as part of the broader struggle of oppressed nations. It has been generalized that the UGVR became an important stage in the development of Ukrainian political thought and the practice of state-building under conditions of war and occupation.

Key words: UGVR, World War II, UPA, OUN, K. Osmak, Platform, Universal, ideology, political program.

Постановка проблеми. Реакцією українського визвольного руху на воєнно-політичні виклики середини ХХ ст. стало утворення у 1944 р. Української Головної Визвольної Ради (УГВР) – організації, яка не тільки продемонструвала високий рівень адаптивності до умов підпільної діяльності, але й спробувала консолідувати розрізнені українські військово-політичні структури на українських землях та в еміграції. «На переломі німецької й поворотної більшовицької окупації, український народ досягнув того, що завжди було ціллю всіх його кращих сил та його керівників, а саме – об'єднання народу на платформі однієї ідеї й політичної програми та під проводом одного всенародного центру» [14, с. 62], – зазначав В. Радович. Дослідження політичної програми та загалом ідеології УГВР – важливий тематичний напрям сучасної історичної науки, оскільки він осмисленню механізмів державотворення та політичної консолідації в умовах війни, окупації та політичної фрагментації.

Мета статті полягає у всебічному аналізі структури та програмних засад діяльності створеної у 1944 р. Української Головної Визвольної Ради.

Історіографія досліджуваної проблеми представлена обмеженою кількістю наукових праць, що висвітлюють як організаційну структуру, так і політичну програму організації. Більшість робіт зосереджені на військово-політичному контексті діяльності УГВР, її взаємодії з УПА та ОУН. Перші дотичні до предмету статті праці побачили світ уже у другій половині ХХ ст., серед таких, зокрема, виокремимо дослідження П. Мірчука «Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка) – командир армії безсмертних» [9], В. Радовича «У спільному революційно-визвольному всеукраїнському фронті боротьби (До генези УГВР)» [14], Т. Чупринки «До генези Української Головної Визвольної Ради» [19] та ін., а також історико-документальні збірники «Літопис Української Повстанської Армії», які присвячувалися УГВР. З-поміж праць сучасної української історіографії заслуговують на увагу студії Т. Андрусика «Українська Головна Визвольна Рада та її роль в українському національному державотворенні (До 70-річчя утворення УГВР)» [1], А. Боляновського «До питання про політичну стратегію українського визвольного підпілля в 1944 році» [2], С. Бутка «Спроба формування системного управління українським національно-визвольним рухом у 1943–1944 рр.» [3], А. Камінського «До генези Української головної визвольної ради у 65-ти ліття її створення» [7], Ю. Киричука «До питання утворення УГВР» [8], В. Мороза «До початків діяльності Української Головної Визвольної Ради» [10], Н. Осьмак «К. Осьмак – нескорений Президент УГВР» [11], І. Патриляка ««Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. (оновлене видання)» [12], Д. Саламіна «Зовнішньополітичні орієнтації УГВР (1943–1954 рр.)» [15], І. Терлюка «Створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) та програмні політико-правові засади її діяльності» [16] та ін. Джерельну основу статті становлять програмні документи УГВР,

матеріали преси, зокрема часопису «Самостійність», спогади членів УГВР та відомих громадсько-політичних діячів, а також позбавлені грифу «таємно» архівні документи, які зберігаються в архіві Служби зовнішньої розвідки України [18].

Виклад основного матеріалу дослідження. УГВР – важливий етап у розвитку українського визвольного руху, який поєднав військову боротьбу з політичним представництвом, сформував концептуальні засади майбутньої державності. Відповідаючи на запитання: «Хто і що мав на меті, створюючи Українську Головну Визвольну Раду?», О. Іщук відзначав: «Перш за все, існувала потреба об'єднати всі ті політичні сили, які вважали за доцільне продовжувати збройну боротьбу за незалежність України. В цьому найбільше була зацікавлена новостворена Українська повстанська армія, а також бандерівське крило ОУН, яке відіграло вирішальну роль у створенні УПА. Тому вони спробували створити своєрідну політичну надбудову – керівний центр за участі не лише членів ОУН, а й представників інших політичних організацій. Щоб показати, що УПА представляє інтереси всього українського народу, принаймні був такий задум» [20].

В. Мороз зауважував, що на нараді Проводу ОУН у березні 1943 р. в с. Сороки біля Львова, за свідченнями В. Охримовича, штаб УПА запропонував створити широку загальну національно-політичну організацію, якій би підпорядковувалася повстанська армія. Конференція Проводу ОУН цю пропозицію схвалила і створила Ініціативний комітет у складі М. Прокопа, О. Логуша, Д. Ребет і В. Охримовича [10]. Згодом – у першій половині 1943 р., відповідно до рішення III Конференції ОУН, крайовий провідник Західних Українських Земель і член Проводу ОУН М. Степаняк провів консультації на цю тему з представниками провідних передвоєнних галицьких партій – УНДО (В. Мудрим, З. Пеленським) та УСРП (М. Стахівим, В. Лисим), а В. Охримович – із Президентом УНР в екзилі А. Ливицьким. Як визнав М. Степаняк на допиті 30 серпня 1944 р. [10].

На тлі політичних консультацій продовжувалася й робота членів Ініціативного комітету, які упродовж другої половини 1943 – початку 1944 р. підготували «Універсал» та «Платформу УГВР». «Праця Ініціативного Комітету відбувалася непросто, – відзначав П. Мірчук. – Найбільші труднощі, очевидно, були пов'язані з необхідністю суворої конспірації, якої слід було дотримуватися під час підготовки всієї справи. Обговорювати її дозволялося лише з людьми надійними та обережними. Поза акцією, зрозуміло, мали залишитися групи, що відкрито співпрацювали з німцями. Також осторонь повинні були бути й ті, хто вороже ставився до УПА та нерідко використовував доноси перед ворогом як засіб міжпартійної боротьби. Окрім представників суто політичних кіл, Ініціативний Комітет залучив до Представництва кількох відомих громадян, які представляли інші, неполітичні українські громадські середовища...» [9].

У червні 1944 р. організаційна робота Ініціативного комітету була завершена [9], а в липні того ж року відбувся Великий збір УГВР, який затвердив програмні документи УГВР – Тимчасовий устрій Української Головної Визвольної Ради, Платформу Української Головної Визвольної Ради та Універсал Української Головної Визвольної Ради. Загальна інформація про УГВР містилася у перших трьох статтях першого розділу Тимчасового устрою УГВР, зокрема було вказано, що:

1. УГВР – це верховний орган українського народу в його «революційно-визвольній боротьбі за УССР»;

2. Джерелом влади УГВР є воля українського народу, виявлена в самостійницьких змаганнях «всіх діючих сил народу»;

3. УГВР: а) консолідує самостійницькі суспільно-політичні елементи; б) координує «діяння політично-активних середовищ»; в) очолює визвольну боротьбу, «дає напрям українській державницькій політиці» та керує нею; г) репрезентує український народ та його державницькі змагання перед «зовнішнім світом» [27].

Передбачалося, що УГВР складатиметься з 25 членів, проте «число членів могло бути побільшуване дорогою кооптації». Кооптацію могли проводити: а) Великий Збір УГВР; б) Президія УГВР за пропозицією Генерального Секретаріату. Членом УГВР міг бути «національно активний українець-державник із громадянським стажем», який визнавав політичну платформу, прийняту Збором УГВР, та був готовий реалізовувати її програму. Членом УГВР переставав бути той, хто добровільно виходив з її лав або кого УГВР виключала примусово. Виключити члена УГВР міг тільки Великий Збір більшістю голосів (2/3 голосів). Між сесіями Великого Збору Президія УГВР мала право «припинити члена в його членських правах до вирішення справи найближчим Великим Збором» (ст. 4, 6, 7) [28].

Платформа УГВР чітко окреслювала 5 завдань організації:

1. Об'єднувати та координувати діяльність усіх самостійницьких і визвольних сил українського народу на всій території України та за її межами з метою ведення національно-визвольної боротьби проти всіх ворогів українського народу, зокрема проти «московсько-більшовицького та німецько-нацистського імперіалізмів, за утвердження Української Самостійної Соборної Держави».

2. Формувати та визначати ідейні й програмні засади національно-визвольної боротьби українського народу.

3. Здійснювати загальне керівництво національно-визвольною боротьбою українського народу до моменту здобуття державної незалежності та створення органів суверенної державної влади в Україні.

4. Виступати як найвищий всеукраїнський політичний центр, що репрезентує сучасну визвольну боротьбу українського народу в Україні та на міжнародній арені.

5. Ініціювати створення першого українського уряду незалежної держави та скликати перший загальнонаціональний представницький орган українського народу [13, с. 35–36].

Текст «Універсалу» був звернений до українського народу. У ньому, зокрема, зазначалося: «І знову п'ятий рік шаліє воєнна хуртовина і лавою прокочується через українські землі. Здрігається Українська Земля під полчищами ворожих військ. Не за твою волю, Народе Український, ведуть імперіялістичні загарбники цю криваву та жорстоку війну. Вони несуть Тобі тільки руїну, поневолення і смерть. Ти не дав себе поневолити і проявив непохитну волю жити самостійним державним життям на своїй землі. На сторожі цієї волі Ти поставив – від карпатських верхів по Дон і Кавказ – збройні кадри своїх синів – Українську Повстанську Армію» [18].

Щодо ідеології УГВР, то потрібно відзначити, що одне з головних гасел організації – «Смерть московсько-більшевицьким окупантам України та їх українським агентам – українським більшовикам!» [6, с. 3]. Зокрема, оцінюючи події 1944–1946 рр. на західноукраїнських землях, УГВР констатувала, що регіон був «полем небачених дотепер в світі оргій енкаведистського терору» [4, с. 13], а НКВД фізично знищує «весь український народ»: «Так, від 1944 р. і до сьогодні, тобто кінця 1946 р., Україна є полем неабияких страждань, тепер у світі організаторів енкаведистського терору, що від нього не лишилося споку крові людини в їхніх руках, а всім, кому довелося бути хоча б свідком таких катувань, страшенно боляче. Так, в 1944 р., коли сьогоднішні були вищими органами українського народу, розпочинався новий етап життя, енкаведистські кати виконують кожну відісланку, що є нелюдською, іншим, як свідомим, для довільних злочинних дій, забезпечуючи умови утисків українського народу» [4, с. 13].

У Зверненні Президії УГВР і Головної Команди УПА «До всіх українських вояків, що перебувають поза межами Батьківщини» (липень 1945 р.) наголошено на необхідності продовжувати збройну боротьбу з окупантами. «Ми раді, що ви збереглися у вирі сучасної боротьби, бо віримо, що жодної зброї ви не втратите і ніколи за жодних умов її не складете перед ворогом. Ця зброя – це віра в ту саму ідею, за яку сьогодні борються українські повстанці, це постійна

бойова готовність – віру, яку ви обертаєте у дії, куди б не йшли: де сурмлять бойові сурми, де гримлять кулемети, де гуркочуть гармати, де ведеться кривава боротьба за те, бути чи не бути українському народові та українській державі!» [5, с. 55–56], – відзначено у Зверненні.

УГВР пропонувала українцям на чужині повернутися на Батьківщину та продовжувати боротьбу за Самостійну Українську Державу [5, с. 56]. «Хоч поділили нас кордони, – ми хочемо творити з вами одну бойову дружину! Ми хочемо, щоб усі ви всі свої знання, свої сили, свій труд і як цього зажадає від вас рідна Україна – своє життя готові були пожертвувати для волі й величі її!, – констатовано у Зверненні. – Коли хто з вас готовий боротися у важких умовах повстанського життя, тоді вертайтеся на рідну землю! Вона вас привітає як своїх синів і нових борців за її волю! Вертайтеся вам відомими шляхами! Бережіться більшовицьких комісій і транспортів, бо всі ті, що при їх допомозі верталися, ще дотепер своєї Батьківщини не побачили» [5, с. 56].

У черговому Зверненні «До Українського Народу під московсько-більшевицькою окупацією», що було опубліковано у часописі УГВР «Самостійність» (1946 р.), констатовано, що «услід за відступаючими гітлерівськими окупантами, вдерлися на українські землі найлютіші вороги українського народу – московсько-більшевицькі імперіалісти. З-під гітлерівського ярма знов потрапила Україна в не менше, навіть давнє ярмо большевицьких окупантів. Розпочався новий акт трагедії в нашому бездержавному існуванні...» [6, с. 8]. У документі констатовано: «Ми не для того брали зброю до рук і йшли в підпілля, щоб перед ворогом капітулювати. Ми підняли боротьбу для того, щоб перемогти. Переможемо тоді, коли витримаємо в боротьбі до кінця» [6, с. 7].

У статті «Ганьба ХХ сторіччя», що була опублікована у друкованому органі УГВР «Самостійність», відзначено, що «після Другої світової війни все свідоме українство розглядало нову можливість здійснити свої національно-політичні ідеали. Коли ця мить для українського народу настала такий розвиток подій, що на зміну старому окупантові приходили завжди, обороняти від голови до ніг, друзі та вороги, що за свою головну мету ставили цілковите поневолення українського народу, його спільне визволення – український народ для охорони свого життя, інтересів і національно-політичних прагнень укладався збройно» [4, с. 12].

Члени УГВР невтомлювалися повторювати: «Українському народові, долі якому судилося жити в межах т. зв. СРСР, краще, ніж будь-кому іншому в світі, відома реакційна, злочинна суть большевизму. Від 27-ох років кожний день, кожна година, пережиті українським народом у межах большевицької імперії, є для нього постійно новим підтвердженням тієї жахливої істини, що Советський Союз – це найбільша сьогодні в світі тюрма народів, у якій кліка московсько-більшевицьких імперіалістів жорстоко гнобить десятки народів неросійських, і що СРСР – це сьогодні найбільша в світі експлуаторська система, в якій новосформована кляса партійних вельмож по-непільдському експлуатує мільйони працюючих, мільйони селян, робітників, інтелігенції» [4, с. 11].

У листопаді 1946 р. УГВР констатувала, що «боротьба з окупантом триває» [6, с. 7]. Часопис УГВР «Самостійність» з цього приводу писав: «Ми не досягнули ще своєї найвищої мети – не визволили України з-під окупаційного ярма. В наших руках ще є зброя. Міжнародна обстановка напружена. Мусимо бути готові використати кожну можливість успішного закінчення нашої національно-визвольної боротьби...». Члени УГВР закликали «продовжувати розпочату боротьбу, продовжувати за ціну чого б то не було, продовжувати всіма можливими засобами» [6, с. 7].

Водночас УГВР критикувала «брехливе, тенденційне висвітлювання фактів історії українського народу» [4, с. 14]. «Послугувалися нібито «класовим, марксистським» поглядом в оцінці політичних явищ і подій, а фактично – на догоду старим дворянським і імперським теоріям російської історичної науки, створених ще за царської Росії, большевицька історіографія

кожну подію в історії України, кожну історичну постать та діяльність оцінює за таким сумнівним критерієм: «чим дана історична подія, постать приміром справи зміцнення «Союзу» і «дружби» українського народу з великим російським народом», тобто «чим вони були вигідні чи не вигідні для імперіалізму» московському», – зауважував автор статті «Ганьба ХХ сторіччя» [4, с. 14].

Критикувала УГВР й ставлення радянської влади до Церков та релігії загалом. «Пам'ятаємо тут особливе переслідування більшовиками греко-католицької церкви у зв'язку з акцією переведення її на православ'я, – відзначали члени УГВР. – В результаті цієї акції багато священників, включно з усім греко-католицьким єпископатом, кинуто в тюрми, закрито багато церков. Про цю акцію в українській підпільній пресі матеріали вже публікувалися. Вся акція мала на меті: а) знищити греко-католицьку церкву як релігійну та національну інституцію, яка вже поважалася народом і охороняла український народ від русифікаторських впливів Москви; б) терором залякати духовенство, змусити його співпрацювати з НКВД і цим способом підірвати авторитет церкви серед нашого народу взагалі. Крім особливого переслідування греко-католицької церкви, більшовики часто грабують церкви, розграбовують ікони, людей примушують до релігійних повинностей українського населення» [4, с. 20].

Висновки. Таким чином, зауважував В. Радович, «УГВР, як верховний орган народу, організована на понадпартійній базі і включала в себе, подібно як УПА, людей різних політичних переконань та світоглядів, з умовою визнання ними платформи УГВР і готовності боротьби проти німців і більшовиків» [14, с. 88]. Критичний аналіз реакції інших політичних сил на створення УГВР виявляє глибші структурні проблеми тогочасного українського політичного середовища, зокрема йдеться про фрагментацію, ідеологічну поляризацію та конкуренцію за лідерство, що суттєво ускладнювали процес утворення УГВР. Відмова окремих середовищ підтримати УГВР свідчить про міжособистісні конфлікти, відсутність усталеної культури політичного компромісу. Програмні документи УГВР відображали синтез націоналістичної ідеології з елементами демократичної політичної традиції. Включення положень про права людини, політичний плюралізм і соціальну справедливість демонструвало прагнення адаптувати національну ідею до ширшого міжнародного контексту. У зовнішньополітичному вимірі УГВР спробувала інтегрувати українське питання в ширший контекст боротьби поневолених народів навіть незважаючи на обмежені можливості комунікації.

Література

1. Андрусак Т. Українська Головна Визвольна Рада та її роль в українському національному державотворенні (До 70-річчя утворення УГВР). URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/vipusk-3-2014-r.pdf>
2. Боляновський А. До питання про політичну стратегію українського визвольного підпілля в 1944 році. *Галичина*. 2008. Вип. 14. С. 329–342.
3. Бутко С. Спроба формування системного управління українським національно-визвольним рухом у 1943–1944 рр. *Розумовські зустрічі: матеріали наук.-практ. конф. «Розумовські зустрічі» (28 листопада 2012 року)*. Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2012. С. 151–154.
4. Ганьба ХХ сторіччя. *Самостійність*. 1946. Ч. 1. С. 11–46.
5. До всіх українських вояків, що перебувають поза межами Батьківщини. *Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Літопис Української Повстанської Армії / відп. ред. Є. Штендера*. Торонто; Львів: Видавництво Літопис УПА, 1980. Т. 8. Кн. 1 (1944–1945). 330 с.
6. До Українського Народу під московсько-більшовицькою окупацією. *Самостійність*. 1946. Ч. 1. С. 3–8.
7. Камінський А. До генези Української головної визвольної ради у 65-ти ліття її створення. URL: https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/02/Seriia_Podii_i_liudy_Knyha_07_Ukrainska_Holovna_Vyzvolna_Rada.pdf

8. Киричук Ю. До питання утворення УГВР. *Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи: Матеріали наук.-практ. конф. (22 листопада 2001 р.)*. Львів, 2001. Ч. 1. С. 119–122.
9. Мірчук П. Роман Шухевич (Ген. Тарас Чупринка) – командир армії безсмертних. Нью-Йорк–Торонто–Лондон, 1970. 212 с.
10. Мороз В. До початків діяльності Української Головної Визвольної Ради. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/4d5fc61d-a164-46b1-9c82-0c5e0f47a84e/content>
11. Осьмак Н. К. Осьмак – нескорений Президент УГВР. Торонто; Львів: Літопис УПА, 2008. 128 с.
12. Патриляк І. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. (оновлене видання). Харків: КСД, 2024. 688 с.
13. Плятформа Української Головної Визвольної Ради. *Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Літопис Української Повстанської Армії / відп. ред. Є. Штендера*. Торонто; Львів: Видавництво Літопис УПА, 1980. Т. 8. Кн. 1 (1944–1945). 330 с.
14. Радович В. У спільному революційно-визвольному всеукраїнському фронті боротьби (До генези УГВР). *Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Літопис Української Повстанської Армії / відп. ред. Є. Штендера*. Торонто; Львів: Видавництво Літопис УПА, 1980. Т. 8. Кн. 1 (1944–1945). 330 с.
15. Саламін Д. Зовнішньополітичні орієнтації УГВР (1943–1954 рр.). URL: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/article/view/356/309>
16. Терлюк І. Створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) та програмні політико-правові засади її діяльності. URL: <https://ukrtextbook.com/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya-stvorenyya-ukra%D1%97nsko%D1%97-golovno%D1%97-vizvolno%D1%97-radi-ugvr-ta-programni-politiko-pravovi-zasadi-%D1%97%D1%97-diyalnosti.html>
17. Тимчасовий устрій УГВР. *Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Літопис Української Повстанської Армії / відп. ред. Є. Штендера*. Торонто; Львів: Видавництво Літопис УПА, 1980. Т. 8. Кн. 1 (1944–1945). 330 с.
18. Українська Головна Визвольна Рада. Таємні протоколи. URL: <https://szru.gov.ua/history/stories/ukrainska-holovna-vyzvolna-rada-taiemni-protokoly>
19. Чупринка Т. До генези Української Головної Визвольної Ради. *Бюро Інформації Української Головної Визвольної Ради*. 1949. Вип. 2. С. 1–17.
20. Шурхало Д. Українська головна визвольна рада (УГВР): 75-річчя повстанського парламенту. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30053945.html>

References

1. Andrusyak, T. (2014). *Ukrainska Holovna Vyzvolna Rada ta yii rol v ukrainskomu natsionalnomu derzhavotvorenni (Do 70-richchia utvorennia UHVR) [Ukrainian Main Liberation Council and Its Role in Ukrainian National State-Building (On the 70th Anniversary of the Creation of UGVR)]*. Retrieved from: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/vipusk-3-2014-r.pdf> [in Ukrainian].
2. Bolianovskyi, A. (2008). Do pytannia pro politychnu stratehiiu ukrainskoho vyzvolnoho pidpillia v 1944 rotsi [On the Political Strategy of the Ukrainian Liberation Underground in 1944]. *Halychyna*, 14, 329–342 [in Ukrainian].
3. Butko, S. (2012). Sproba formuvannia systemnoho upravlinnia ukrainskym natsionalno-vyzvolnym rukhom u 1943–1944 rr. [Attempt to Form Systemic Governance of the Ukrainian National Liberation Movement in 1943–1944]. *Rozumovski zustrichi: materialy nauk.-prakt. CONF. «Rozumovski zustrichi» (28 lystopada 2012 roku)*. Chernihiv: Siverskyi tsentr pisliadyplomnoi osvity. S. 151–154 [in Ukrainian].
4. Hanba XX storichchia [Shame of the 20th Century]. (1946). *Samostiynist*, 1, 11–46. [in Ukrainian].
5. Do vsikh ukrainskykh voiakiv, shcho perebuvauiut poza mezhamy Batkivshchyny [To All Ukrainian Soldiers Outside the Homeland]. *Ukrainska Holovna Vyzvolna Rada. Dokumenty, ofitsiini publikatsii, materialy*. (1980). Lviv; Toronto: Lito pys UPA, Vol. 8, Book 1 (1944–1945), 330 p. [in Ukrainian].
6. Do Ukrainskoho Narodu pid moskovsko-bolshevitskoiu okupatsiieiu [To the Ukrainian People under Moscow-Bolshevik Occupation]. (1946). *Samostiynist*, 1, 3–8 [in Ukrainian].

7. Kaminskii, A. (2019). Do henezy Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady u 65-ty lit'ia yii stvorennia [On the Genesis of the Ukrainian Main Liberation Council on the 65th Anniversary of Its Creation]. Retrieved from: https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/02/Seriia_Podii_i_liudy_Knyha_07_Ukrainska_Holovna_Vyzvolna_Rada.pdf [in Ukrainian].
8. Kyrychuk, Y. (2001). Do pytannia utvorennia UHVR [On the Issue of the Creation of UGVR]. *Ukrainske derzhavotvorennia: uroky, problemy, perspektyvy: materialy nauk.-prakt. konf. (22 lystopada 2001 r.)*. Lviv, 1, 119–122 [in Ukrainian].
9. Mirchuk, P. (1970). Roman Shukhevych (Gen. Taras Chuprynka) – komandyr armii bezsmertnykh [Roman Shukhevych (Gen. Taras Chuprynka) – Commander of the Army of the Immortals]. New York–Toronto–London, 212 s. [in Ukrainian].
10. Moroz, V. (n.d.). Do pochatkiv diialnosti Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady [On the Beginnings of the Activity of the UGVR]. Retrieved from: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/4d5fc61d-a164-46b1-9c82-0c5e0f47a84e/content> [in Ukrainian].
11. Osmak, N. K. (2008). K. Osmak – neskorenyi Prezident UHVR [K. Osmak – the Unbowed President of UGVR]. Toronto; Lviv: Lito pys UPA, 128 p. [in Ukrainian].
12. Patryliak, I. (2024). “Peremoha abo smert”: ukraïnskyi vyzvolnyi rukh u 1939–1960-kh rr. (onovlene vydannia) [“Victory or Death”: Ukrainian Liberation Movement in 1939–1960s (Updated Edition)]. Kharkiv: KSD, 688 p. [in Ukrainian].
13. Platforma Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady [Platform of the Ukrainian Main Liberation Council]. (1980). Lviv; Toronto: Lito pys UPA, Vol. 8, Book 1 (1944–1945), 330 p. [in Ukrainian].
14. Radovych, V. (1980). U spilnomu revoliutsiyno-vyzvolnomu vseukraïnskomu fronti borotby (Do henezy UHVR) [In the Common Revolutionary-Liberation All-Ukrainian Front of Struggle (On the Genesis of UGVR)]. Lviv; Toronto: *Lito pys UPA*, Vol. 8, Book 1 (1944–1945), 330 p. [in Ukrainian].
15. Salamin, D. (n.d.). Zovnishnopolitychni orientatsii UHVR (1943–1954 rr.) [Foreign Policy Orientations of UGVR (1943–1954)]. Retrieved from: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/article/view/356/309> [in Ukrainian].
16. Terlyuk, I. (n.d.). Stvorennia Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady (UHVR) ta programni polityko-pravovi zasady yii diialnosti [Creation of the UGVR and Its Political-Legal Programmatic Principles]. Retrieved from: <https://ukrtextbook.com/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya-stvorennia-ukra%D1%97nsko%D1%97golovno%D1%97vizvolno%D1%97radi-ugvr-ta-programni-politiko-pravovi-zasadi-%D1%97%D1%97-diyalnosti.html> [in Ukrainian].
17. Tymchasovyi ustrii UHVR [Temporary Structure of UGVR]. (1980). Lviv; Toronto: *Lito pys UPA*, Vol. 8, Book 1 (1944–1945), 330 p., p. 27 [in Ukrainian].
18. Ukrainska Holovna Vyzvolna Rada. Taiemni protokoly [Ukrainian Main Liberation Council. Secret Protocols]. Retrieved from: <https://szru.gov.ua/history/stories/ukrainska-holovna-vyzvolna-rada-taiemni-protokoly>
19. Chuprynka, T. (1949). Do henezy Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady [On the Genesis of UGVR]. *Biuro Informatsii Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady*, 2, 1–17 [in Ukrainian].
20. Shurhalo, D. (n.d.). Ukrainska Holovna Vyzvolna Rada (UHVR): 75-richchia povstanskoho parlamentu [Ukrainian Main Liberation Council (UGVR): 75th Anniversary of the Insurgent Parliament]. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/30053945.html> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 05.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)